

Г. П. Півторак

Літера

ЛІТЕРА – писемний або друкований графічний знак у складі абетки для позначення на письмі фонем, їхніх варіантів та деяких сполучень. Залежно від величини і малюнка бувають великі й малі. Великі Л. мають графічні накреслення значно більшого розміру, виступають над рядком і часто відрізняються від малих графіч. малюнком. У староукр. та давньорус. рукописах великі Л. у заголовках, на поч. розділів, а іноді й абзаців виконували, як правило, ін. фарбами, оздоблювали орнаментом і відповід. тлом, що нерідко підносило їх до рівня самост. мист. творів. Малі Л. не виступають над рядком. У давньорус. писемності існували устав. і півустав. різновиди великих і малих Л. У староукр. писемності від 15 ст. набув поширення скоропис, який відрізнявся від поперед. типів письма як заг. виглядом, так і конкрет. написанням окремих Л. – вони мали по кілька графіч. варіантів, що допомагає визначити час і місце створення пам'яток. Сучасне заг.-прийняте рукописне накреслення великих та малих Л. наведено у спец. навч. посібнику – «Пропіси». Від 1968 у школах введено спрощене (без волосних ліній і натисків) написання Л. Правила їхнього написання регулює орфографія. Більшість Л. укр. абетки однозначні, тобто кожна з них позначає один звук, а у слові – одну фонему або її варіант (а, б, в, г, ґ, д, е, ж, з, и, і, й, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у та ін.). Деякі Л. можуть позначати як один, так і два звуки (я, ю, є на поч. слова чи складу і після голосної фонемі позначають сполучення й + а, й + у, й + е, після приголосної – її м'якість і лише один звук; ї завжди позначає два звуки: й + і). Крім того, один звук може передаватися кількома Л. (укр. дж, дз, польс. sz, cz, англ. sh, нім. sch тощо). Л. ь у сучас. укр. мові не позначає ніякого звука, її використовують тільки для позначення м'якості перед. приголосних.

Покликання на статтю:

Літера / Г. П. Півторак // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-55754>

